

Forebygging av kvinnelig omskjæring

Nina Foss, red.
Omskjæring. Stopp
 211 s, tab, ill. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2010. Pris NOK 328
 ISBN 978-82-02-31646-4

Dette er en bok som bygger på mange års erfaring i feltet med å forebygge omskjæring av jenter i Norge. Den største problemstillingen i dette arbeidet er at man ikke vet hva som virker, fordi man ikke vet om noen faktisk er blitt omskåret. Men arbeidet har ført til brobygging over kulturkløfter, kunnskap om kvinners liv i eksil og til erfaring fra kommunikasjon og endring.

Forfatterne er aktivister og praktikere i feltet, samt noen forskere. Kvaliteten er kanskje litt ujevn i kvalitet, fordi fremstillingen beveger seg fra erfaringer på mikronivå til store forskningslinjer globalt. Men boken er viktig nettopp fordi de som har skrevet den vet hva de holder på med. Her er det ikke politisk teori som driver aktivitetene, men kontakt med de aktuelle miljøene og forsøk på å forstå og erfare. Her er det ikke mye rop om politi og tvangsundersøkelser, men mer om sakte kommunikasjon og kulturelt forankrede prosesser for endring.

Både norske fagfolk og fagpersoner som kan klassifiseres som innvandrere er medforfattere. Det gir boken legitimitet. Helsearbeideres stemmer er hørt, og somaliske menn er også hørt. Antropologen og juristen leverer sine bidrag. Innholdet er sammensatt og mangfoldig. For meg som har jobbet i dette feltet i en årrekke og dessuten vært med på forskning omkring temaet, er det ikke noe nytt og overraskende å lese. Men det som står, er kvalitetssikret og solid, både fagkunnskap rent medisinsk og beretningene om de ulike kulturelle landskapene. Boken er både for folk som vil forstå de ulike retningene i politikken rundt dette, og for dem som vil jobbe praktisk med innvandrere fra land der dette forekommer. Innvingene kan kanskje være at kapitlene som omhandler konkret arbeid i lokale kommuner og steder blir litt vel lokalt.

Det mangler et overordnet, globalt perspektiv på fenomenet som gjør det lettere å forstå *hvem* som kommer til Norge og hva de har opplevd, synes jeg. Religion er omtalt på et greit vis, og Aud Talles kapittel om fenomenet rent generelt er en viktig ramme for det jeg tenker kunne vært skrevet mer om. Selv synes jeg Talles nye bok om historien om debatten rundt omskjæring og medier i Norge er et viktig utdypende supplement til denne boken. Det er selvsagt et paradoks at et fenomen som man vet så lite om utbredelsen av (se Tonje Bentzens kapittel), får så mye omtale og så mange ulike strategier knyttet til seg. Omskjæring trigger, irriterer og skremmer. Men har all aktiviteten hjulpet? Kanskje, kanskje ikke.

Denne boken kan bryte ned noen av de styggeste vrangforestillingene om hva det er, samtidig som man tar stilling: Vi vil ikke ha omskjæring av jenter i Norge. Budskapet er hvordan man skal unngå det, og det synes jeg de klarer å få frem. Her hjelper det ikke med trusler om dramatiske arrestasjoner og rettsaker, her må man jobbe innsiktsfullt og langsiktig, og ha målgruppen med på laget. Medisinsk kunnskap er ett bein å stå på, kulturell kunnskap et annet. Lytt til dem som har erfaring fra feltet. Les denne boken. Min kollega Elise Johansen som jobber med temaet i WHO i Genève, leste den fra perm til perm da jeg besøkte dem der nede. Hun er enig.

Johanne Sundby
 Seksjon for internasjonal helse
 Universitetet i Oslo

Omskjæringspolitiske diskusjoner

Aud Talle
Kulturens makt
 Kvinnelig omskjæring som tradisjon og tabu.
 172 s, ill. Kristiansand: Høyskoleforlaget,
 2010. Pris NOK 300
 ISBN 978-82-7634-801-9

Aud Talle har jobbet både med omskjæring og med de kulturene som praktiserer omskjæring lenge før dette ble hete poteter i medier og politikk. Hun har den fordel at hun kjenner fenomenet i de landene kvinnene kommer fra – Somalia, Etiopia, Tanzania, og i de landene noen flytter til: Norge, England. Hun har skrevet om problemet før. Denne gangen er en av grunnene til at hun skriver, at den norske debatten har sporet litt av. Boken er hennes innlegg i en debatt der det er mange synsere og relativt få forskere. Aud Talle er helt klar selv. «Mitt argument i debatten er at arbeidet mot omskjæring må bygge på grunnleggende kunnskap om fenomenets natur og omfang, og baseres på den åpne samtalen,» skriver hun i forordet.

Innholdet er delt inn i flere ulike dialoger. I starten tar hun for seg hva slags følelser som knytter seg til debatten om omskjæring og hvordan dette virker på oss. Som antropolog presenterer hun et dilemma de i hennes fag må bakke mer med enn leger gjør: kulturrelativismen, kort fortalt at man både skal forsøke å forstå og ikke fordømme den måten andre gjør ting på, selv om det for oss kan virke rart eller til og med barbarisk. Diskusjonen om dette er kanskje viktigere for samfunnsvitene enn for medisinerne, men det er også bakteppet for den videre disposisjonen av boken. Omskjæring som fenomen er bra beskrevet, både hva det er, hvor det praktiseres og hva som er årsakene til at det fortsetter. Det er for en stor del kjent kunnskap for de av oss som er inne i fenomenet også fra den medisinske siden.

Det Talle kan mye om, som bidrar til at denne boken har en særegen plass, er de kulturelle, globale og sosiale prosessene som er medvirkende til at fenomenet endres og opphører. Dette er gradvise prosesser som må forstås innenfra. Somaliere og etiopiere i eksil har et annet syn på omskjæring enn sine medsøstre i hjemlandet. Endringen fremmes på ulike måter, ikke bare gjennom tvang og trusler om rettsaker og politi. Likevel viser Talle frem noen politiske hendelser i vår del av verden: både mediepåstander hentet nesten ut av løse luften, forslaget om tvungen underlivsundersøkelse av somaliske skolebarn, og rettsaker i våre naboland beskrives med et kritisk blikk. Sånn sett blir boken i veldig stor grad et argument i en viktig, pågående debatt, selv om grenseland mot fag og lærebok ikke er helt klart. Talle har bred kunnskap og empirisk bakgrunn. Heldigvis er det etter hvert noen andre som deler denne typen kunnskap, og som dessuten har erfaring fra endringsarbeid i praksis også i Norden. Det finnes en forskergruppe om kvinnelig omskjæring som er et nordisk nettverk (Forskning om kvinnelig omskjæring, FOKO). Det finnes somaliere som selv tar tak i fenomenet. Talles bok er en viktig dokumentasjon av hvor vi bør stå, og hvor vi kan gå. Den er også en bok som tar mediene på alvor samtidig som den er uhyre kritisk mot de samme mediene. Og det er flott.

Johanne Sundby
 Seksjon for internasjonal helse
 Universitetet i Oslo